

ابنا: اهمیت موضوع مهدویت چیست؟

— بحث مهدویت بحثی به روز است و به طور ویژه به دوران غیبت اختصاص دارد و مباحث مهدویت از همان زمان شکل گیری جامعه اسلامی و بعثت، از زبان پیامبر(ص) مورد توجه بوده است و پیامبر(ص) پیوسته می فرموده «افضل اعمال امتی انتظار الفرج» و مردم را به فرج امت توجه می دادند. گرچه فرج به معنای عام و خاص داریم ولی وقتی معنای عام آمد قطعاً معنای خاص را هم در پی دارد که مورد اکمل فرج، همان فرج امام زمان(عج) است. پیامبر(ص) به بهانه های مختلف مردم را به مساله مهدویت توجه می دادند. مساله مهدویت با نگاه دینی خصوصاً در عصر غیبت اختصاص به جهان اسلام و شیعیان دارد .

جهان خسته و ملول برای نجات خود از این همه فشارها، سختی ها و دردها که در طول تاریخ به او تحمیل شده گریزی ندارد جز اینکه به بحث مهدویت معطوف شده و به راه نجات برگردد. و لذا حضرت امیر(ع) می فرماید «لتعطفن علینا الدنیا» روزی اهل دنیا و جهان بعد از چموشی های مختلفی که داشته، به ما بازگشت خواهد کرد و به ما روی خواهد آورد؛ و آن بازگشت پس از عبور از گردنه های سخت، و خوردن سر بشریت به سخره ها و سنگ های متعدد اتفاق خواهد یافت؛ که تنها راه نجات مسیر اهل بیت(ع) و چنگ زدن به فرهنگ ولایت و مهدویت است.

ابنا: شرایط ظهور امام زمان(عج) چیست؟ و اینکه گفته می شود بشر باید آماده ظهور امام زمان(عج) باشد، به چه معناست؟

— بشر به خاطر نابالغی خود در مسیر پر سنگلاخ پر از جهل و انانیت و تفکر امانیستی و خود محوری همیشه ضربه خورده است و باید از این مسیر انانیت و جهالت عبور کرده و به بلوغی در سطح اجتماعی برسد. یعنی جوامع بشری باید از این خامی و نابالغی گذر کرده، به سلامتی عبور کنند و در مسیر بلوغ قرار بگیرند که ما از آن به "بلوغ اجتماعی" تعبیر می کنیم اگر بشر به بلوغ اجتماعی دست یابد مشکل جدی نرم افزاری مسئله که بحران عصر غیبت است، حل خواهد شد. به نظر حقیر، نرم افزار بحران عصر غیبت فقدان بلوغ اجتماعی است. بشر باید به مقام خواستن برسد. مقام خواستن، توانستن را به دنبال می آورد. لذا در روایتی از امام باقر(ص) در مورد توقیت آمده است: «إِنَّمَا هَلَكَ النَّاسُ مِنْ اسْتِعْجَالِهِمْ لِهَذَا الْأَمْرِ» همانا مردم به خاطر شتاب و عجله شان در امر ظهور خودشان را به هلاکت می رسانند و خداوند هم حکیم است تابع عجله و شتاب مردم نیست. «إِنَّ اللَّهَ لَا يَعْجَلُ لِعَجَلَةِ الْعِبَادِ إِنَّ لِهَذَا الْأَمْرِ غَايَةً يَنْتَهِي إِلَيْهَا فَلَوْ قَدْ بَلَّغُوا قَدْ بَلَّغُوا لَمْ يَسْتَقْدِمُوا سَاعَةً وَ لَمْ يَسْتَأْخِرُوا» مردم به خاطر شتاب و عجله، خودشان را به هلاکت می رسانند، می خواهند زود به آستانه ظهور دست پیدا کنند در حالی که خدا تابع عجله مردم نیست. خداوند حکیم است و حکومت معصوم و ظهور حضرت(عج) فرایندی دارد، فرایند باید تحقق پیدا کند و غایت شکل بگیرد. اگر مردم به آن غایت رسیدند تحقق امر ظهور، لحظه ای پس و پیش نمی افتد و ما از این به "بلوغ اجتماعی" یاد می کنیم یعنی خود مردم باید به این حد برسند و اگر خود مردم به این غایت یعنی نقطه بلوغ و نقطه عطف تاریخی رسیدند تحقق امر ظهور پس و پیش نمی افتد .

بلوغ اجتماعی به مثابه شرط بسیار مهمی است حداقل اش این است که یکی از شرط های اساسی، بلوغ اجتماعی است و این هم ناظر به حوزه خواست و اراده انسان هاست. بشر در طول تاریخ چموشی های زیادی داشته است. تجربه می خواهد تا بشر را به این پختگی و بلوغ برساند. بشر نمی تواند این گره را با دست خود باز کند. با تفکر انانیت، اومانیست، انسان محوری و خود پرستی کار به سامان نمی رسد. اگر بشر این معنا را فهمید به مرحله اضطرار رسیده است. بشر باید درک کند و بداند که بدون امور وحیانی و

آسمانی نمی تواند امور خود را به سامان برساند این، اساس کار است. اگر ما در حوزه مهدویت بخواهیم اقدام جدی کنیم باید به دنبال شناسایی راهها و راهکارهای این بلوغ اجتماعی باشیم. با چه مکانیسمی می شود این بلوغ اجتماعی را در جامعه فراهم کرد؟ با چه مکانیسمی می توان بشر به آستانه اضطرار به دین و اضطرار به حجت دست پیدا کند؟

لذا در دعای افتتاح که می گوییم «إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةِ كَرِيمَةٍ» بحث از رغبت اجتماعی به دولت کریمه مطرح است. یعنی تمایل بشر باید به دولت کریمه معطوف شود و به دولت کریمه احساس نیاز کند. به صورت فردی و گروههای بزرگ و کوچک توجه به حضرت حجت(عج) به وجود آمده است؛ ولی بحث دولت کریمه بحث منطقه ای نیست. آخرین دولت و دولت جهانی است. در دولت و جهان، یک پای آن دولت و یک پای آن جهان است. یعنی در جوامع بشری باید توجه و التفاتی به آن دولت کریمه به وجود بیاید.

اگر این رغبت به وجود نیاید و بشر از این عقبه های جهل و جهالت عبور نکرده باشد و حضرت ظهور کنند چه اتفاقی می افتد؟ همان اتفاقی که برای اجداد طاهرین اش افتاد. همه ائمه(ع) به خاطر نابالغی بشر به شهادت رسیدند. به خاطر اینکه بشر به آن بلوغ نرسیده بود که احساس اضطرار و نیاز کند و بفهمد که بدون حجت الهی اموراتش به سامان نمی رسد. لذا نه تنها این حس را نداشت بلکه این احساس را داشت که حجت الهی مزاحم آلف و الوف و زندگی اوست لذا او را به شهادت رساند. تمامی انبیا و اولیا این داستان برایشان بوده است .

در ظرف مشیت الهی، امام زمان(عج) آخرین حجت است اگر مشیت خداوند به این تعلق گرفت که حجج خود را بفرستد و مردم آنها را به شهادت برسانند فرصتی بوده برای آخرین حجت؛ ولی بعد از آخرین حجت دیگر فرصتی نیست. این آخرین حجت الهی است و بر اساس مشیت الهی دیگر این اقتضا را ندارد که خدا او را بفرستد و مردم او را به خاطر جهل و نادانی شان به شهادت برسانند.

– ابنا: فرایند بلوغ اجتماعی چگونه محقق می شود، چه شاخصه هایی دارد؟ و چه اتفاقاتی باید بیافتد تا بلوغ اجتماعی شکل بگیرد؟

– حجت الاسلام و المسلمین سهرابی: بلوغ اجتماعی سه شاخصه جدی دارد: اولین آنها رغبت اجتماعی به دولت کریمه است مردم باید میل شان معطوف به دولت کریمه باشد. در بحث های جامعه شناسی و روان شناسی و حتی در مباحث علوم سیاسی می گویند که فرایند تغییر تابع تصرف و ایجاد میل اجتماعی است. وقتی بخواهیم در جامعه تغییری ایجاد شود باید در میل اجتماعی تصرف و تحولی ایجاد کنیم تا جامعه از نقطه «الف» به نقطه «ب» برسد. اگر بخواهیم جامعه ای را متحول کنیم باید میل آنها را تغییر بدهیم و باید تغییر ذائقه اجتماعی به وجود بیاید. و استکبار هم این کار را می کند. لذا وقتی می بینید که در عرصه مد یا عرصه های فرهنگی ذائقه سازی کرده، ذائقه اجتماعی مردم را تغییر می دهند تا به سمت نقطه ای که مطلوب شان است برسند و اهداف شان را عملی کنند و بخشی از این، ناظر به سبک زندگی است.

اگر ما می خواهیم بلوغی شکل بگیرد خود این بلوغ، تغییر از عدم بلوغ، خامی، بی بصیرتی و جهالت به سمت بلوغ اجتماعی است. اینجا باید کار نرم شکل بگیرد و آن تغییر میل و ذائقه اجتماعی است. اگر سطح میل و جهت تمایلات اجتماعی جامعه ای مثلا به

دیکتاتوری یا مدل های موجود حکومتی معطوف باشد همین وضعیت خواهد بود. ولی اگر میل انسان عوض شد و آستانه تمایلات او از این سطح به سطح دیگری رفعت پیدا کرد اینجا تغییرات شکل می گیرد. رغبت و میل اجتماعی باید به سمت دولت کریمه باشد در این صورت اولین محور کلیدی در سمت و سوی ایجاد بلوغ اجتماعی شکل می گیرد لذا «إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ».

البته در اینکه چگونه می توان این رغبت اجتماعی را به وجود آورد، بلوغ اجتماعی معطوف به دولت کریمه چگونه دست یافتنی است و مهندسی آن چگونه باید باشد؟ باید گفتگو شود.

پس اولین شاخصه بلوغ اجتماعی، رغبت اجتماعی به دولت کریمه است بعد از رغبت اجتماعی، شکایت اجتماعی است. در این فراز دعای افتتاح که می فرماید «اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ فَقَدْ نَبَيْتَنَا صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ غَيْبَةَ وَلِيِّنَا» بحث از شکایت اجتماعی است. وقتی که میل انسان از سطح عادی روی برگردانده شده و معطوف به سطح عالی شود دیگر به سطح دانی قانع نمی شود. از سطح دانی شکایت می کند و ذهن و تقاضای انسان به سمت و سوی عالی معطوف می شود. لذا جهت گیری از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب شکل می گیرد. و شکایت اش از وضعیت موجود جدی می شود. و وضعیت غیبت برای شخص غیر قابل تحمل می شود.

ولی قبل از شکل گیری تغییر میل اجتماعی و شکایت، فضای غیبت برایش عادی شده بود. یعنی اعتیاد به فضای غیبت و دوران غیبت برایش عادی شده بود. و لذا طراز زندگی متناسب با همین وضعیت موجود بود. ولی وقتی که میل انسان عوض شد دیگر از این سطح زندگی موجود روی بر می گرداند، آستانه اش تغییر پیدا می کند، از وضعیت موجود شاک می شود، وضعیت مطلوب می خواهد و این فضای غیبت که به آن معتاد شده بود برایش سخت می شود. لذا فریاد «إِلَهِي عَظَمَ الْبَلَاءُ» را سر می دهد و عظمت بلا را حس می کند. تا قبل از این مرحله، عظمت بلا، مصیبت ها و سختی ها را می دید ولی عظمت بلا را حس نمی کرد بدبختی ها را می دید ولی التفات نداشت. پس در این صورت به شکایت اجتماعی می انجامد.

وقتی که رغبت و شکایت اجتماعی که شاخصه های بلوغ اجتماعی هستند، شکل می گیرد به سومین شاخصه بلوغ اجتماعی شکل می گیرد و آن استعانت اجتماعی است «وَأَعِنَّا عَلَى ذَلِكَ بِفَتْحٍ مِنْكَ تُعَجِّلُهُ». می گوید: «أَعِنَّا»، به استعانت اجتماعی می رسد. یعنی جمع و گروه کارشان به اینجا می انجامد که می گویند: خدایا فتح معجل و فرج آقارا برسان. می رسد به مقام خواستن، فتح معجل می خواهد. سطح و موضوع خواسته اش عوض شده است. میل و شکایت اجتماعی شکل گرفته بعد در این تطورات و تحولاتی که به وجود آمده و تغییر انفسی که در شخص شکل گرفته، سطح خواسته اش عوض می شود و از خداوند فرج و فتح معجل می خواهد.

انسان به مقام خواستن می رسد. این مقام خواستن، توانستن را به دنبال دارد. بشر در طول تاریخ هر چه خواست به آن دست پیدا کرد انرژی فسیلی و هسته ای را خواست و به آنها رسید. امکان دارد در دل طبیعت انرژی ای فراتر، بالادست تر و برتر از انرژی هسته ای باشد اگر بشر احساس نیاز کند که اینها نمی تواند به نیازش پاسخ دهد به آنها هم دست پیدا می کند. این بشری که انرژی فسیلی و هسته ای را خواست و دست یافت هنوز به این حد از بلوغ و خواستن نرسیده که امام زمان(عج) خواه و حجت خواه شود به این حد از خواست نرسیده که اضطرار الی الحجه در وجودش شکل بگیرد.

ابنا: منظور از بشر چه کسانی هستند آیا مسلمانان مدنظر شماست یا بشر به معنای عام آن؟

- حجت الاسلام و المسلمین سهرابی: بشر به صورت کل می‌گوییم؛ حتی در سطح اسلامی و حتی در سطح شیعیان که صف مقدم این فرهنگ هستند. جهان شیعه ما هنوز با فرهنگ انتظار و مهدویت نا آشناست. مهدویت سطحی از فرهنگ او را پوشش داده ولی در عمق وجود او که رکن زندگی و رکن سبک زندگی اش باشد و همه ساحت‌های زندگی او را پوشش دهد را شامل نشده است. چون امام و امامت رکن توحید و دین است او هنوز این حس و معرفت را ندارد. یک آشنایی فرهنگی اجمالی دارد؛ ولی با عمق، خیلی فاصله دارد. این فاصله با عمق به گونه‌ای است که حتی در جامعه شیعی هم به طور جدی موج می‌زند و خود را نشان می‌دهد. فرهنگ امامت و ولایت و معارف علوی به ما یک نکته را می‌آموزد که جایگاه امر و ولایت معصوم بسیار رفیع است. می‌فرماید که «إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَعَصِبٌ لَا يَحْتَمِلُهُ إِلَّا مَلِكٌ مُقْرَبٌ أَوْ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ أَوْ عَبْدٌ قَدِ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ» «سقف حکومت و حاکمیت ولایت و امامت پایه‌های محکمی می‌خواهد. هر کسی تحمل ولایت، حاکمیت و حکومت معصوم را ندارد. یعنی حکم حکومت، حاکمیت و ولایت ما سخت است هر کسی نمی‌تواند آن را تحمل کند و هر کسی هم قابلیت تحمل را ندارد، الا ملک مقرب و نبی مرسل و مومنی که قلب آن مُمْتَحَنٌ باشد، آزمون‌هایی را پس داده و ظرفیت تحمل امامت و ولایت را داشته باشد. و این همان فضایی است که ما آن را بلوغ اجتماعی یاد می‌کنیم. یعنی بشر در آن فرایند تاریخی، باید آزمون‌هایی پس دهد تا به آن ظرفیت، غایت و بلوغ برسد؛ که اگر برسد آمادگی تحمل ولایت معصوم را خواهد داشت. به گونه‌ای که وقتی حضرت ظهور کرد دیگر خیلی ترس از این نیست که حضرت به شهادت برسد. نه؛ حضرت را حفظ و کمک می‌کنند. و این مطلب به این معنا نیست که ما قائل به معجزه و امدادهای الهی نباشیم. خداوند حکیم است حتی امدادهای الهی اش را هم در یک شرایط خاصی می‌فرستد. پس وقتی می‌گوییم در صف مقدم جامعه شیعی و اسلامی است بعد جوامع بشری، منظور این است که هر کدام در ظرف وجودی خودشان. ظرف وجودی شیعی گسترده‌تر است، چون آن حضرت امام شیعه است، باید بشناسد، باور داشته باشد، در خود جامعه شیعی نهادینه کند و سربازان آن حضرت را آماده کند. و این لایه‌هایی دارد و مشکک است «کل امر بحسبه». پس این بلوغ اجتماعی از اساسی‌ترین بایسته‌ها و کاستی‌های عصر غیبت است.

اهم مسائل در عصر غیبت بلوغ اجتماعی است و از اهم مسائل مهندسان فرهنگی جامعه شیعی این است که به این مسئله بپردازند و سازوکارها و الزامات بلوغ اجتماعی را فراهم کنند. با رویکرد بلوغ اجتماعی سبک زندگی عصر غیبت را تعریف کنند. متناظر با بلوغ اجتماعی فرهنگ جامعه و مهندسی فرهنگی را رقم بزنند. متناظر با بلوغ اجتماعی تمدن نوین اسلامی در عصر غیبت شکل بگیرد و رقم بخورد. با این حساب ما می‌بینیم که برای رسیدن به آستانه ظهور یکی از الزامات جدی، بلوغ اجتماعی است؛ برای اینکه ما جامعه منتظر را مهندسی کنیم باید به مسئله بلوغ اجتماعی توجه جدی داشته باشیم و سه شاخصه؛ رغبت اجتماعی، شکایت اجتماعی و استعانت اجتماعی را مهندسی کنیم؛ مقدمات اش را فراهم کنیم تا جامعه به آن بلوغ اجتماعی واصل شود و دست یابد. اینجاست که می‌گوییم جامعه خواسته اش عوض شده و به مقام خواستن می‌رسد. و این خواستن را به عنوان نماد بلوغ اجتماعی یاد می‌کنیم. اگر امام زمان (عج) در توقیع شریف می‌فرماید: «أَكْثَرُوا الدَّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفُرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجٌ كُمْ» زیاد دعا کنید و دعای تعجیل فرج بخوانید مفهومش بهتر فهمیده می‌شود. دعا و خواستن نماد بلوغ اجتماعی است. اگر در جامعه‌ای دعا کننده و دعا کردن برای تعجیل فرج زیاد شود حکایت از این می‌کند که این جامعه به بلوغ اجتماعی نائل شده است. یعنی جامعه خواسته اش عوض شده و جامعه امام زمان خواه شده است. در این نگاه و با این رویکرد دعای فرج و تعجیل فرج امام زمان (عج) نماد بلوغ اجتماعی می‌شود. یعنی از یک نگاه دم‌دستی دیگر گذر کرده و نگاه فاخر و بالاتری به بحث دعا می‌کنیم و دعا نماد بلوغ اجتماعی می‌شود.

اگر جامعه به این سطح از خواستن رسید از بلوغ اجتماعی برخوردار شده و جامعه منتظر شکل می‌گیرد و این یکی از ارکان، مقدمات و شرایط تحقق فرج است. البته ما فائلیم که ظهور امام زمان (عج) با اذن و عنایت الهی خواهد بود ولی همه کارهای خداوند براساس حکمت است و وسائل و اسباب باید فراهم شود و مشیت خداوند در مجموعه شرایط شکل می‌گیرد. اینطور نیست که همین طور و بی حساب و کتاب باشد. یکی از شرایط مهم بحث بلوغ اجتماعی است که بخش عظیم آن در حوزه اختیار و اراده انسانی است. و باید بحث کرد که با چه مکانیسمی می‌شود فرهنگ رغبت اجتماعی را فعال سازی کرد و بعد گفت که به شکایت اجتماعی و بحث استعانت اجتماعی می‌رسد. مباحثی است که باید روی آنها کار شود، گفتگو شود و تبدیل به یک مدل مفهومی مهندسی بلوغ اجتماعی شود. یعنی ما بر اساس مدل مفهومی، بتوانیم مهندسی بلوغ اجتماعی مان را طراحی کنیم.

ابنا: راهکار تبلیغ فرهنگ مهدویت در جامعه چگونه باید باشد؟ چگونه تبلیغ کنیم که عده ای از این مسئله سوء استفاده نکنند؟

- حجت الاسلام و المسلمین سهرابی: تبلیغ مهدویت باید معقول، کارشناسی شده، عالمانه باشد و آسیب‌ها را از بین ببرد. اینکه راجع امام زمان (عج) حرف نزنیم حرف درستی نیست منتها ما نباید درباره مباحث مهدویت هر حرفی بزنیم. باید حرف پخته و فنی بزنیم و اگر حرف‌های خام و ناپخته و غیر کارشناسی بزنیم می‌تواند آسیب‌زا باشد و مشکلاتی را فراهم کند. می‌تواند به دکان و دستگاه تبدیل شود و برای کسانی که می‌خواهند شیطنت کنند مقدمات بازار گرمی فراهم شود. ولی اگر عالمانه و کارشناسانه به مسئله بپردازیم هر چه حرف بزنیم جایز است.

ابنا: تکلیف و وظیفه مردم در عصر غیبت چیست و چه کار باید انجام دهند؟

- حجت الاسلام و المسلمین سهرابی: مردم باید بر اساس آموزه‌های دینی آستانه معرفتی شان را بالا ببرند. یعنی وقتی که معرفت شان عمیق تر شد و بالغ و رشید شدند در این عرصه دعا هم که می‌کنند دیگر لغله زبان نیست بلکه دغدغه وجودشان می‌شود. یعنی دعایی که متناسب با رغبت، شکایت و استعانت است. دعایی است که بر اساس معرفت عمیق است این به این معنا نیست که به کسی که در سطح پایینی قرار دارد به دعا و توسل او اشکال بگیریم. نه؛ هر کس در جای خود قرار دارد و هر کس را در همان جایی که قرار دارد با معرفت بخشی می‌خواهیم دو قدم جلو بیاوریم. هر کس به حسب استعداد و ظرف وجودی خود باید یک پله معرفت خود را نسبت به امام زمان (عج) جلو ببرد و بر اساس این معرفت رو به جلو، نوع نگاه شخص عوض می‌شود.

ابنا: از اینکه این فرصت را در اختیار ما گذاشتید متشکریم.
